

მინას პატრონი უნდა გამოუჩნდეს!

რატომ არ არსებობს მიწის კოდექსი?!

მინა ადამიანის ყველა სახის საქმიანობის საწყისი და საფუძველია, მას განსაკუთრებულად მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ბუნებრივ რესურსებს შორის.

დავითიძე სტატისტიკით, ჩვენი პლანეტის საერთო ფართობი 510 მლნ. კვ. კმ-ია (მისი უმეტესი ნაწილი დაფარულია წყლით), აქედან ხმელეთს 149 მლნ. კვ. კმ. უკავია.

რაც შეეხება საქართველოს - მისი ტერიტორია 7628400 ჰა-ს მოიცავს, აქედან 30263009 ჰა (39,67%) სასოფლო-სამეურნეო სავარგულია (მათ შორის სახნავია 802100 ჰა (10,51%), მრავალწლიანი ნარგავებია 26400 ჰა, (3,46%), სათიბი 143500 ჰა (1,88%), საძოვარი 1796600 ჰა (23,55 %). არა-სასოფლო-სამეურნეო სავარგულია 3857200 ჰა (50,57 %), მათ შორის აყე 2838300 ჰა (37,23%), მდინარეები და ნაპღულები 91300 ჰა (1,19%).

საქართველო მეტწილად მთიანი ქვეყანაა. მისი ტერიტორიის 53,6% მთაზე მოდის, 33,4% კი - მთის წინებზე. ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს ბარს ტერიტორიის მხოლოდ 13 % უჭირავს. ამდენად, საქართველოში მიწის დასამუშავებელი ხვედრითი წილი ძალიან დაბალია. საქართველო მცირე მიწიანი სახელმწიფოა. ერთ სულ მოსახლეზე მოდის სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების 0,64 ჰა და სახნავის 0,14 ჰა. მთლიანი მიწის ფონდიდან საქართველოში სახნავ-სათესი მიწებია მხოლოდ 9,26%, 3,97% - მრავალწლიანი ნარგავებისა, ნასვენნი და სათიბ-საძოვარი მიწები 28,7%. სულ საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებს მიწის ფონდის 41,7% უჭირავს, ანგარიშგასანევია ისიც, რომ საქართველოს მიწები საგრძნობლად ეროზირებულია, ქვეყნის სპეციფიკური თავისებურებაა ის, რომ სახნავი მიწების უმეტესი ნაწილი განლაგებულია სხვადასხვა დაქანების ფერდობებზე. ამჟამად ქვეყნის მიწების 1 მილიონ ჰა-მდე დაზიანებულია მეწყერებით, ღვარცოფებითა და თოვლის ზვავებით (ამჟამად საქართველოში აღრიცხულია 10 ათასზე მეტი მეწყერი და 1000-მდე ღვარცოფიანი აუზი). საგულისხმოა ისიც, რომ სოფლის მოსახლეობის 25 ათასამდე სახლი დაზიანებულია ან იმყოფება მეწყერის გავლენის ზონაში.

2005 წლის მდგომარეობით, საქართველოს მთლიანი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულებიდან (3026.3 ათასი ჰექტარი) კერძო საკუთრებაში გადაიდა 769.6 ათასი ჰექტარი (მათ შორის სახნავი 441.7 ათასი ჰა, მრავალწლიანი ნარგავები 180.3 ათასი ჰა, სათიბი 43.0 ათასი ჰა, საძოვარი 84.5 ათასი ჰა. საცხოვრებელი, სამეურნეო შენობები და ეზოები 20.1 ათასი ჰა), ხოლო იჯარით გაცემული 824.0 ათასი ჰა (მათ შორის სახნავი 214.9 ათასი ჰა). გაუცემელი დარჩა 1432.7 ათასი ჰა (მათ შორის სახნავი 145.5 ათასი ჰა, მრავალწლიანი ნარგავები 56.7 ათასი ჰა, სათიბი 58.9 ათასი ჰა, საძოვარი 1171.5 ათასი ჰა).

აუცილებელია იმის ხაზგასმა, რომ აღნიშნული მონაცემები აღებულია 2004 წლის მიწის ბალანსიდან, რის შემდეგაც იგი არ გაკეთებულა (არადა, აღნიშნულ დრომდე ყოველწლიურად კეთდებოდა მიწის ბალანსი); როგორც წესი, რაიონის მიწის სამმართველოები ყოველი წლის პირველი იანვრისთვის უზრუნველყოფდნენ თითოეული სოფლის, ფიზიკური და იურიდიული პირების სარგებლობაში (თუ საკუთრებაში) არსებული მიწის ფართობების დაზუსტებას მიწის კატეგორიებისა და ხარისხობრივი ფაქტიური მდგომარეობის მიხედვით, კეთდებოდა რაიონის ჯუმალი, რომელსაც იხილავდა რაიონის გამგეობა და ამტკიცებდა მიწის ბა-

ანზორ მისხიშვილი

დამოუკიდებელი ექსპერტი უძრავი ქონების (მიწის) საკითხებში, ეკონომიკურ მეცნიერებათა დოქტორი, აგრარულ მეცნიერებათა აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი

ლანსს, შემდგომ იგი იგზავნებოდა საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტში, რომელიც კოლეგიაზე განიხილავდა თითოეული რაიონის მიწის ბალანსს, უზრუნველყოფდა საქართველოს მთლიანი მიწის ბალანსის შედგენას და წარუდგენდა დასამტკიცებლად საქართველოს მთავრობას.

საქართველოს მთავრობის 2004 წლის 9 ივლისის №56 დადგენილებით ლიკვიდირებული იქნა საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტი და რაიონების მიწის სამმართველოები. დეპარტამენტის ლიკვიდაციის შემდეგ, დეპარტამენტისა და მიწის ბალანსის შედგენის ძირითადი ფუნქციები გადაეცა საქართველოს გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს (საქართველოს მიწის მართვის სახელმწიფო დეპარტამენტიდან სამინისტროს გადაეცა 247 სამტატო ერთეული). **იმ დროინდელმა მინისტრმა ქალბატონმა თამარ ლე-ბანიძემ უარი განაცხადა მიწის ბალანსის შედგენის ფუნქციებზე და სამწუხაროდ ასეთმა (რბილად რომ ვთქვათ) არაკვალიფიციურმა მიდგომამ საქართველოს მიწები დატოვა უპატრონოდ. დღეს, როდესაც არ არის დაზუსტებული საქართველოს საზღვრები რუსეთთან, აზერბაიჯანთან და სომხეთთან, ვერავინ ვერ გეტყვის ზუსტად რა და რამდენი მიწის**

ფართობი აქვს გარდაბნის, ახალ-ქალაქის, ზუგდიდის, წალენჯიხისა და სხვა რაიონებს. ფაქტი ერთია: საქართველოს მინები დარჩა უპატრონოდ. აღირიცხება მხოლოდ ის, რაც გაიყიდება, გაჩუქდება და სარგებლობაში გაიცემა.

თუ გასული საუკუნის 20-იან წლებს დავუბრუნდებით, გავიხსენებთ, რომ 1917 წელს ვ.ლენინმა მიიღო მინის დეკრეტი, რომელიც მინის ნაციონალიზაციას ითვალისწინებდა (ყველა მინა გადავიდა სახელმწიფოს საკუთრებაში). ხოლო საქართველოში 1921 წელს ბოლშევიკების გამარჯვების შემდეგ, მინაზე სახელმწიფო საკუთრება გამოცხადდა. 1930-37 წლებში, კოლმეურნეობების ჩამოყალიბების პერიოდში, სახელმწიფო მინის ნაწილი კოლმეურნეობებს გადაეცა მუდმივ სარგებლობაში. კოლმეურნეობების (არტილების) გამგეობა კოლნეერებს აძლევდა მინას სარგებლობაში (ე.წ. საკარმიდამო მინები). საბჭოთა მეურნეობების ჩამოყალიბების პერიოდში მეურნეობების დირექტორის ბრძანებით, მეურნეობების მუშა-მოსამსახურეებს ეძლეოდათ მინის ნაკვეთები სოფლის მეურნეობის პროდუქციის საწარმოებლად. ნიშანდობლივია ისიც, რომ კანონის თანახმად, სახელმწიფოს ნებისმიერ დროს, ნებისმიერი კომლისთვის (ოჯახისთვის) შეეძლო მინის ჩამორთმევა და სახელმწიფო საკუთრებაში გადაცემა. 1965-72 წლებში დაიწყო ქალაქების მოსახლეობისთვის საბოსტნე ნაკვეთების დარიგება 600 კვ.მ-ის ფარგლებში, რამაც ისედაც

დაქუცმაცებული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების დაქუცმაცება გამოიწვია. ასე მაგალითად: დედოფლისწყაროს რაიონში მინის რეფორმამდე ირიცხებოდა 46 ათასი ჰექტარი სახნავი მიწა, რომელიც წარმოდგენილი იყო 560-მდე მინის ნაკვეთზე, რეფორმის შედეგად 46 ათასი ჰექტარი მინის ნაკვეთი დანაწევრდა 26000 მინის ნაკვეთად, რის შედეგადაც დედოფლისწყაროს რაიონში მარცვლეულის წარმოება შემცირდა ოთხჯერ. ანალოგიური მდგომარეობაა სხვა რაიონებშიც.

საბჭოთა კავშირიდან საქართველოს გამოსვლისა და დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ 1992 წელს საქართველოს მინისტრთა კაბინეტმა მიიღო სამი დადგენილება (18 იანვარს, 7 თებერვალს და 10 მარტს). ეს დადგენილებები, „საქართველოს რესპუბლიკაში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის რეფორმის შესახებ“, შეიძლება ითქვას, ისტორიული და რევოლუციური დადგენილებებია – საქართველოს სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების ნაწილზე გამოცხადდა კერძო საკუთრება – სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწები ორ ნაწილად გაიყო: ერთი ნაწილი რეფორმის ფონდს გადაეცა და კომლებს (ოჯახებს) დაურიგდა კერძო საკუთრებად, ხოლო მინის მეორე ნაწილი სახელმწიფომ თავად დაიტოვა საკუთრებაში და მისი იჯარით გაცემა დაიწყო. 2005 წლის ივლისიდან ამ მიწების კერძო საკუთრებაში გაყიდვა დაიწყო, რაც ამჟამადაც მიმდინარეობს.

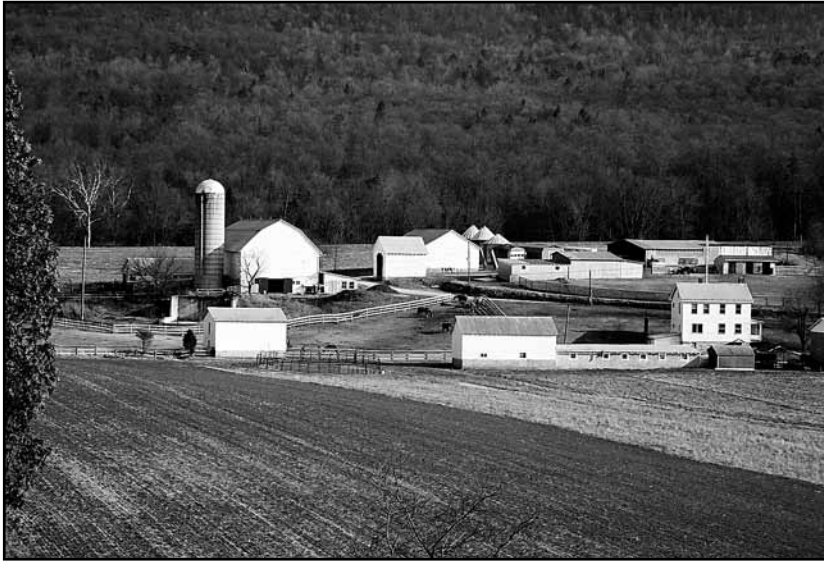
მინის რეფორმის პერიოდში საქართველოს კომლები (ოჯახები) დაიყო მინის მიმღებთა 3 კატეგორიად და განისაზღვრა მინის ზღვრული მაქსიმალური ნორმა. მინები საკუთრებაში გადაიწა ყოველგვარი საფასურის გადახდის გარეშე. მინის მიმღებთა პირველ კატეგორიას მიეკუთვნენ სოფლად მუდმივად მცხოვრები და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული მოქალაქეები, სოფლად მუდმივად მცხოვრები სოფლის მეურნეობის სპეციალისტები. მათთვის მინის გასაცემი ფართობი განისაზღვრა ბარისა და ზეგნის რაიონებში 1 ჰექტრამდე, ხოლო იმ რაიონებში, სადაც ამის შესაძლებლობა იყო – 1,25 ჰექტრამდე, მთის რეგიონებში – 5 ჰექტრამდე.

მეორე კატეგორიას მიეკუთვნენ სოფლად მუდმივად მცხოვრები სხვა სფეროს მუშა-მოსამსახურეები. მათ განესაზღვრათ გასაცემი მინის ფართობი ბარისა და ზეგნის რაიონებში 0,75 ჰექტრამდე, ხოლო მთის რაიონში 5 ჰექტრამდე (მათ შორის დამუშავებაში არსებული მიწები 0,75 ჰექტრამდე).

მესამე კატეგორიას მიეკუთვნენ ქალაქში და დაბაში მცხოვრებნი, რომელთაც საკუთრების უფლებით მიღებული ჰქონდათ საცხოვრებელი სახლი ან სახლის ნაწილი და ქალაქში და დაბაში მცხოვრები ის მოქალაქეები, რომელთაც სურდათ სოფლად მიეღოთ საკარმიდამო მინის ნაკვეთები, მათ განესაზღვრათ 0,25 ჰექტრამდე მინის ნაკვეთი, ხოლო თბილისის საგარეუბნო ზონებში 0,15 ჰექტრამდე.

1996 წლის 22 მარტს მიღებულ იქნა საქართველოს კანონი „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის საკუთრების შესახებ“, რომლის საფუძველზე 1992 წლიდან საქართველოს მოქალაქეთა კომლებისათვის (ოჯახებისათვის) გაცემული მინის ნაკვეთები, აგრეთვე 1992 წლამდე მათ კანონიერ სარგებლობაში არსებული საბაღე, საბოსტნე, სააგარაკო, სამოსახლო, საკარმიდამო ნაკვეთები გამოცხადდა მათ კერძო საკუთრებად. ამავდროულად კანონით საკუთრების უფლება არ გავრცელ-

და იმ კომპლექსების მიწებზე, რომელთაც მიწის რაიმე ნაკვეთი მიღებული (მიწისფლობის) ჰქონდათ დარღვევით.

არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების ნაწილზე კერძო საკუთრება გამოცხადდა საქართველოს ახალი სამოქალაქო კოდექსის მიღებიდან – 1997 წლის 25 ნოემბრიდან. 1998 წლის ოქტომბერში მიღებულ იქნა ორი კანონი „ფიზიკური პირების და კერძო სამართლის იურიდიულ სარგებლობაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის კერძო საკუთრების გამოცხადების შესახებ“ და „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მართვისა და განკარგვის შესახებ“ (კანონები ძალაში შევიდა 1998 წლის 12 ნოემბრიდან). პირველი კანონის შესაბამისად, თუ ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირები 1998 წლის 12 ნოემბრამდე კანონიერად სარგებლობდნენ მიწის ნაკვეთით სათანადო საფასურის გადახდის შემდეგ ეს მიწები გამოცხადდა მათ კერძო საკუთრებად (ეს საფასური შეადგენდა 1999 წლის 1 იანვრამდე ერთი წლის მიწის გადასახადს, ხოლო 1999 წლიდან ერთი წლის მიწის გადასახადის ორმაგ რაოდენობას).

საქართველოში 1990–2000 წლებში მიმდინარე კრიზისულმა პროცესებმა უაღრესად მძიმე და დამანგრეველი გავლენა მოახდინა აგროსამრეწველო კომპლექსზე.

მიწის არა რაციონალურად გამოყენების შედეგად მკვეთრად შემცირდა ან მთლიანად შეწყდა სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოება, განსაკუთრებით მისი დამზადება. მოიშალა სარწყავი და დამშრობი სისტემები.

დაიკარგა არა მარტო რუსეთისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკების ბაზარი, არამედ საქართველოს საკუთარი ბაზარი დაიკავეს თურქეთის, ირანის და ევროპის სახელმწიფოებმა, რომლებმაც დაიპყრეს საქართველოს ბაზარი თავიანთი დაბალხარისხოვანი სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით. არასწორი ეკონომიური და პოლიტიკური საქმიანობის შედეგად ქართველი გლეხი გაღარიბდა და გაღატაკდა, ბევრმა მიწას ზურგი აქცია და საზღვარგარეთ: თურქეთში, რუსეთში, საბერძნეთში, ამერიკაში და სხვაგან ეძებს საარსებო წყაროს.

ეკონომიკურმა კრიზისულმა პროცესმა და ინფლაციის მაღალმა ტემპმა უარყოფითად იმოქმედა არა მარტო მოსახლეობის ერთობლივ შემოსავალზე, არამედ მის გამოყენების ხასიათსა და სტრუქტურაზე. გამოყენებული ნომინალური ერთობლივი სულადობრივი შემოსავალი (ერთობლივი ხარჯები) 1995 წელს 28,3-ჯერ გაიზარდა 1990 წელთან შედარებით, მათ შორის კვებაზე გაწეული ხარჯზე – 39,9-ჯერ, ამ წლებში მოსახლეობის ცხოვრების დაბალ დონეზე მეტყველებს გამოყენებული ერთობლივი შემოსავლებში კვებაზე გაწეული

ხარჯების მკვეთრად გადიდების, ხოლო არასასურსათო საქონლის შეძენის ხარჯის არსებითი შემცირების ტენდენცია.

მოსახლეობის რეალური შემოსავლების, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოებისა და სურსათის სასაქონლო რესურსების შესამჩნევი შემცირების პირობებში მკვეთრად დაეცა კვების პროდუქტების მოხმარება, გაუარესდა მისი სტრუქტურა. განვლილ 1990–2000 წლებში მყარად დამკვიდრდა სიღატაკის ზღვარზე დაბალი მოხმარების ტენდენცია. 1990 წელთან შედარებით (რომ არაფერი ვთქვათ წინა წლებზე) 1995 წელს ხორცისა და ხორცის პროდუქტების მოხმარება შემცირდა 22,3 კგ-ით (3,0-ჯერ), რძისა და რძის პროდუქტების 213 კგ-ით (3,2-ჯერ), კვერცხის 73,9 ცალით (2,1-ჯერ), თევზის 7,5 კგ-ით (13,5-ჯერ), კარტოფილი 10,6 კგ-ით (1,4-ჯერ), ბოსტნეულ-ბალჩიულის 20,4 კგ-ით (1,7-ჯერ) და ა.შ. სამაგიეროდ, გაიზარდა არყისა და სხვა სპირტიანი სასმელების მოხმარება.

განსაკუთრებით იკლო მაღალი ღირებულების მქონე პროდუქტების – კარაქი, ერბო, არაჟანი, ნაღებისა და სხვა მოხმარებამ. მნიშვნელოვნად შემცირდა პურის და პურ-პროდუქტების მოხმარებაც, თუმცა, იგი ბევრად აღემატება კვების მეცნიერული ნორმით რეკომენდირებულ მოცულობას (126 კგ).

აღსანიშნავია ისიც, რომ ხორცის მოხმარება კვების ნორმას ჩამორჩება 67%-ით, რძისა და რძის პროდუქტების 59,4%-ით, მცენარეული ზეთის 24,2%-ით, კარტოფილის 34,9%-ით, ბოსტნეულის და ბალჩიულის – 50,1%-ით, ხილი – 63,7%-ით.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული იმის შედეგია, რომ დაწყებული 1991 წლიდან საქართველოში მიმდინარეობდა სოფლის მეურნეობის დარღის (როგორც სხვა დარგების) მიზანმიმართული დანაშაულებრივი ნგრევა სახალხო დოვლათის დატაცების მიზნით.

სოფლის მეურნეობის პრობლემებისთვის სრულიად არაკომპეტენტური მიდგომა, ქაოსი და ანარქია სასოფლო-სამეურნეო წარმოების სფეროში, ფართო მასშტაბიანი კორუფცია დარ-

გის მართვის სისტემაში, ინვესტიციების (გრანტების და კრედიტების) დანაშაულებრივად, არამიზნობრივად და არაეფექტურად გამოყენება, აღრიცხვისა და კონტროლის სისტემის მოშლა (მისი ჩაყენება სახელმწიფოს სახსრების მითვისების სამსახურში), აი, ძირითადი მიმართულება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა.

ალბათ გახსოვთ, როგორ ვინწონებდით თავს და იმას ვამტკიცებდით, რომ ჩვენ მდიდარი რესურსების ქვეყანა ვართ, რომ ჩვენს წიაღში ბევრი ოქროა, ჩვენისთანა ნაყოფიერი მიწებისა და საუკეთესო კლიმატის მქონე ქვეყანა მსოფლიოში სხვა არ მოიძებნება, ჩვენ მარტო ქართული “მარგანეცი“, “ციტრუსი“, “ბორჯომი“ და მწვანელი შეგვიწახვას. ჩვენი არაკომპეტენტური ქმედებებით ჯერჯერობით ვერც ბორჯომმა გვიშველა (ისიც ჩალის ფასად ჩაფუტდით ხელში მავანს და მავანს) და ვერც ქართულ მწვანეხალს მიეცა სათანადო ასპარეზი.

ახლა კი ისევ სტატისტიკას დავუბრუნდეთ.

საქართველოს ყოველწლიურად ესაჭიროება დაახლოებით 7 მილიარდ აშშ დოლარის ღირებულების (1987 წლის შესადარ ფასებში) სასურსათო პროდუქცია, ოფიციალური მონაცემებით კი 2002 წელს საქართველოში წარმოებულ იქნა მხოლოდ ერთი მილიარდი ამერიკული დოლარის ღირებულების პროდუქცია.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე, ძირფესვიანად უნდა შეიცვალოს სოფლის მეურნეობის განვითარების ტენდენციები, საჭიროა ისეთი რადიკალური ღონისძიებების გატარება, რომელიც ხელს შეუწყობს ტრადიციული დარგების აღორძინებას, კერძოდ, გასატარებელია შემდეგი ღონისძიებები:

■ სოფლის მეურნეობის პროექტიციონისტური განვითარება;

■ რაიონების მიხედვით მიწის ბალანსის შედგენის სამსახურის აღდგენა;

■ საქართველოს მიწის კოდექსის შემუშავება (გამოტანილ უნდა იქნას საჯარო განხილვი-

სათვის და დაამტკიცოს პარლამენტმა);

■ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწების კონსოლიდაცია (წვრილი კონსტრუირი ნაკვეთების გაერთიანება);

■ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების ნაწილ-ნაწილ გაყიდვის კატეგორიული აკრძალვა, თუ ის სივრცობრივად არ არის დაკავშირებული მყიდველის მიწის ნაკვეთთან;

■ ფერმერული მეურნეობის სწორი (ოპტიმალური) მოდელის შექმნა;

■ ფერმერული მეურნეობის სტიმულირება და მხარდაჭერა (იმპორტულ პროდუქციასთან მიმართებაში უფრო კონკურენტუნარიანი ადგილობრივი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების წარმოებისთვის შესაბამისი მექანიზმების ამოქმედება);

■ სულ ცოტა სამი წლის განმავლობაში საქართველოს ბიუჯეტიდან ძირითადად დაფინანსდეს მხოლოდ და მხოლოდ სოფლის მეურნეობის დარგები, რაც საშუალებას მოგვცემს ეს შემდგომში მრეწველობის, ხელოვნების, კუჭურის და ყველა სხვა დარგების დაფინანსების შესაძლებლობას;

■ სახელმწიფოს მიერ ნამატი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების სავალდებულო შესყიდვა გონივრულ ფასებში;

■ უცხოეთიდან შემოტანილი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტების (რომლის წარმოების საშუალებაც ადგილზე გავაჩნია და განსაკუთრებით ის პროდუქტები, რომელიც საქართველოში უკვე იწარმოება), მაღალი ტარიფით დაბეგვრა;

■ სახელმწიფო კონტროლის გაძლიერება და მონოპოლიის დაწესება სპირტიანი სასმელების იმპორტზე და ტრანზიტზე;

■ თითოეული რაიონისთვის აგროსამრეწველო კოპლექსების განვითარების ღონისძიებათა შემუშავება, ეკონომიკური კლიმატური (და არა რეგიონალური) პირობების გათვალისწინებით;

■ მეცხოველეობის დარგის უპირატესი განვითარება (რომელიც უდიდეს როლს შეასრულებს არა მარტო მეცხოველეობის დარ-

გის განვითარებისთვის, არამედ საქართველოს საზღვრების და ტერიტორიების დაცვის საქმეში, ამისათვის საჭიროა ცხვრის რაოდენობის გაზრდა, მატყლის წარმოების გაფართოება და ცხვრის ყველის პოპულარიზაცია);

■ ცვლილებების შეტანა საქართველოს კანონში “მენარმეთა შესახებ” და ფერმერული მეურნეობის მკვეთრი სამართლებრივი ფორმის შემუშავება;

■ საკუთარი ბაზრის დაცვა ოპტიმალური საგადასახადო და საბაჟო რეჟიმის გამოყენებით;

■ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების შესყიდვის ორგანიზება სახელმწიფოს ხელშეწყობით;

■ გადამამუშავებელი მრეწველობის მონოპოლიზაციის მოსპობა სოფლის მეურნეობის პროდუქტების მწარმოებლების მიმართ;

■ სასოფლო-სამეურნეო წარმოების საიმედო დაზღვევის შექმნა;

■ სოფლის მეურნეობის სისტემის უზრუნველყოფა მაღალკვალიფიციური კადრებით და არა პოლიტიკოსებით. მიზანშეწონილად მიმაჩნია ყურადღება გამახვილდეს შემდეგ ნიუანსებზეც:

■ კლასიკური-ტრადიციული ტექნოლოგიების (მევენახეობა, მეხილეობა, მეჩაიეობა, მებოსტნეობა, მებალრეობა, მემარცვლეობა, მეცხოველეობა და სხვა) გარდა სოფლის მეურნეობაში უნდა განვითარდეს ახალი არა ტრადიციული ტექნოლოგიები და აგროსამრეწველო კულტურები (სუბინდუსტრიული საკვებწარმოება ვენახის გაშენების ახალი მეთოდით, სოიოს გაფართოებული წარმოება ამორტიზირებული ვენახების ხარჯზე, ხორბლისა და ქერის წარმოება ახალი მეთოდით, ფართოდ დაინერგოს ფეტვის, უკვდავას, ველური თხილის, კულტურული ქაჯის, ბატატას, პეკანის, ტოპინომოზესუმზირას, კოზლიატნიკის, ზეთისხილისა და სხვათა) წარმოება;

ვფიქრობ, ლოზუნგი „მრეწველობა გადაარჩენს საქართველოს“, უნდა შეიცვალოს ლოზუნგით „სოფლის მეურნეობის განვითარება გადაარჩენს მრეწველობას და ორივე ერთად საქართველოს“.